

Przełamanie transcendentnej świadomości w fenomenologii hermeneutycznej Martina Heideggera

Heidegger od początku swoich poszukiwań filozoficznych znajduje się pod wpływem fenomenologii. Spoglądając wstecz na własną drogę myślową, powiada: „Towarzyszem w poszukiwaniu był młody Luter, przykładem A r y s t o t e l e s , którego tamten nienawdził. Bodźce dał K i e r k e g a a r d , a o c z y w ł o ż y ł m i H u s s e r l ”¹. W pracy habilitacyjnej jest pod wrażeniem drogi, którą przebył Husserl od *Logische Untersuchungen* (1900/1901) do *Ideen zu einer reinen Phänomenologie und phänomenologischen Philosophie* (1913). Gotowy jest nawet dokonać przejścia do filozofii transcendentnej. Jednak wykłady wygłoszone przez niego po I wojnie światowej pokazują, że nie poszedł w stronę transcendentnego i absolutnego „Ja”². Na ćwiczeniach ze studentami we Fryburgu odstępował już wtedy od *Ideen* i obiera za podstawę ćwiczeń fenomenologicznych *Logische Untersuchungen*³.

W wykładzie *Grundprobleme der Phänomenologie* wychodzi on od „faktycznego życia”⁴. Ten punkt wyjścia może być nazwany fenomenologicznym, ponieważ, tak jak fenomenologia, usiłuje pozyskać „naturalne pojęcie świata”, w którym żyjemy i filozofujemy⁵. Heidegger stawia w miejsce transcendentnego „Ja” rzeczywiste życie. To „faktyczne życie” jest życiem w świecie; jest i „rozumie się” jako „historyczne życie”. Tak więc historyczne i faktyczne życie stało się tematem badania fenomenologicznego. W przeciwieństwie do Husserla, który ugruntował transcendentną fenomenologię w „oglądzie” (*Anschauung*) jako „spostrzeżeniu” (*Wahrnehmung*), „widzeniu” przedmiotów, Heidegger osadza swoją fenomenologię w „rozumieniu” faktycznego i dziejowego życia, w „hermeneutyce faktyczności”⁶. Fenomenologia staje się „hermeneutyczną fenomenologią”⁷. Heidegger poszukuje w niej filozofowania, które hermeneutycznie będzie postępowało za życiem.

Pojęcie hermeneutycznej fenomenologii

Z terminem „hermeneutyka” spotkał się Heidegger podczas studiowania teologii⁸. Potem odkrył go ponownie u Diltheya w teorii nauk historycznych. Ten z kolei zapoznał się z terminem tym w czasie studium teologii, szczególnie kiedy zajmował się teologią biblijną Schleiermachera. Hermeneutyka

1 M. Heidegger, *Ontologie. Hermeneutik der Faktizität*, [w:] „Gesamtausgabe”, Bd. 63, Hrsg. K. Bröcker-Oltmanns, Verl. V. Klostermann, Frankfurt am Main 1995, s. 5.

2 Tenże, *Zur Bestimmung der Philosophie*, [w:] „Gesamtausgabe”, Bd. 56/57, Hrsg. B. Heimbüchel, Verl. V. Klostermann, Frankfurt am Main 1999; tenże, *Grundprobleme der Phänomenologie*, [w:] „Gesamtausgabe”, Bd. 58, Hrsg. H.-H. Gander, Verl. V. Klostermann, Frankfurt am Main 2010; tenże, *Phänomenologie der Anschauung und des Ausdrucks*, [w:] „Gesamtausgabe”, Bd. 59, Hrsg. C. Strube, Verl. V. Klostermann, Frankfurt am Main 2007.

3 „Czytałem w tamtych latach regularnie każdego tygodnia [...] Husserla pierwsze główne dzieło *Logische Untersuchungen*. Mistrz osobiście nie cenil już szczególnie wysoko w tym czasie dzieła, które ukazało się na przełomie stulecia. Ja osobiście miałem jednak moje powody, dlatego dałem pierwszeństwo *Logische Untersuchungen* dla celów wprowadzenia do fenomenologii. M. Heidegger, *Unterwegs zur Sprache, Text der durchgesehenen Einzelausgabe mit Randbemerkungen des Autors aus seinem Handexemplar*, [w:] „Gesamtausgabe”, Bd. 12, Hrsg. Fr.-W. von Herrmann, Verl. V. Klostermann, Frankfurt am Main 1985, s. 86.

4 Tenże, *Grundprobleme...*, dz. cyt., s. 46.

5 M. Heidegger, *Sein und Zeit*, [w:] „Gesamtausgabe”, Bd. 2, Hrsg. Fr.-W. von Herrmann, Verl. V. Klostermann, Frankfurt am Main 1977, s. 69.

6 O. Pöggeler, *Der Denkweg Martin Heideggers*, Verl. Günther Neske, Pfullingen 1963, s. 70.

7 M. Heidegger, *Unterwegs zur Sprache*, [w:] „Gesamtausgabe”, Bd. 12, dz. cyt., s. 90.

8 Tamże, s. 91.

jest „nauką, która zajmuje się celami, drogami i regułami wykładni dzieł literackich”⁹, przede wszystkim nauką o wykładni księgi wszystkich ksiąg, Biblii. W dalszym sensie jest ona „teorią i nauką o metodzie każdego rodzaju interpretacji, na przykład także dzieł sztuk pięknych”¹⁰. To znaczenie i przeznaczenie nie wystarcza Heideggerowi. Hermeneutyka nie oznacza w fenomenologii hermeneutycznej „ani nauki o sztuce wykładni, ani samej wykładni, ale raczej próbę określenia najpierw istoty wykładni z tego, co hermeneutyczne”¹¹. Pierwotny sens tego, co hermeneutyczne, z którego dopiero wykładnia jest do pomyslenia, może być pozyskany ze źródłowego greckiego słowa *hermenein* oznaczającego: „przynieść wieść” (*Kunde bringen*). To, co hermeneutyczne, oznacza „nie w pierwszym rzędzie wyłożyć, lecz przede wszystkim znaczy już przyniesienie nowiny (*Botschaft*) i wieści (*Kunde*)”¹². Zatem hermeneutycznej fenomenologii chodzi o to, aby „bycie tego, co bytuje, wydobyć na jaw, oczywiście wcale nie tak, jak robiła to metafizyka, lecz tak, aby samo bycie się zjawiało”¹³. Wyrażając się słowami *Sein und Zeit*, fenomenologia stanie się wtedy hermeneutyczna, kiedy za punkt wyjścia obierze sobie *Dasein*, czyli rozumiejące bycie. *Dasein* jest samo w sobie hermeneutyczne, ponieważ jego własne bycie, sens bycia samego, a także bycie bytującego zostaną przyniesione jako wieść¹⁴.

Wykład Heideggera z 1919 roku *Die Idee der Philosophie und das Weltanschauungsproblem* zarysowuje program idei przyszłej filozofii jako przedteoretycznej (*vor-theoretischer*) pranauki (*Urwissenschaft*) o życiu¹⁵. Pranauka jest rozumiana jako fenomenologia hermeneutyczna, która nie jest teoretyczna, lecz ateoretyczna. Jako przedteoretyczna pranauka rozwija się przyszła filozofia w konfrontacji z tradycyjną, zakorzoną w tym, co teoretyczne. Fenomenologia hermeneutyczna jako arefleksyjna pranauka stoi w sprzeczności wobec refleksyjnej fenomenologii Husserla¹⁶. Jest ona tym samym zarówno ateoretyczna, jak i arefleksyjna. Przyszła filozofia jako pranauka o życiu jest filozofowaniem poza teorią i refleksją.

Gdyby się chciało to pojęcie (pranauki) najpierw jak zawsze ująć, to oznacza ono coś ostatecznego, albo lepiej, początkowego, źródłowego, nie w sensie czasowym, lecz rzeczowym, odnośnie ugruntowania i ukonstytuowania tego, co pierwsze: pryncypium, tego, co pryncypialne¹⁷.

Każda poszczególna teoretyczna nauka nie jest wobec pranauki nauką pryncypialną, lecz pochodną. Nie jest źródłem, lecz tym, co z niego wytrysnęło. Wszystkie nauki posiadające teoretyczne nastawienie wytryskują z ateoretycznego źródła, które może być filozoficznie otwarte jako źródłowy obszar badania tego, co przedteoretyczne. To, co teoretyczne, pokazuje się najpierw w naukowym poznaniu i myśleniu, „w którym to, co teoretyczne, cieleśnie się zagęszcza”¹⁸. W innym, dalszym sensie pierwszeństwo tego, co teoretyczne, „ma podstawę w przekonaniu, że przedstawia fundamentalną warstwę, a wszystkie pozostałe sfery funduje w określony sposób”¹⁹. Uprzywilejowanie tego, co teoretyczne w sensie naukowego poznania i myślenia oraz pierwszeństwo teoretycznego sposobu dostępu do doświadczenia świata, oznacza panowanie teoretycznego. „To panowanie (*Vorherrschaft*) musi zostać przełamane, jednak nie w taki sposób, że proklamuje się prymat tego, co praktyczne [...], lecz ponieważ to, co teoretyczne samo i jako takie odsyła do tego, co przedteoretyczne”²⁰. Tradycyjny podział na to, co teoretyczne, i to, co

9 Tamże, s. 92.

10 Tamże.

11 Tamże, s. 93.

12 Tamże, s. 115.

13 Tamże, s. 116.

14 M. Heidegger, *Sein und Zeit*, [w:] „Gesamtausgabe”, Bd. 2, dz. cyt., s. 50.

15 M. Heidegger, *Die Idee der Philosophie und das Weltanschauungsproblem*, [w:] *Zur Bestimmung der Philosophie*, [w:] „Gesamtausgabe”, Bd. 56/57, Hrsg. B. Heimbüchel, Verl. V. Klostermann, Frankfurt am Main 1999.

16 Fr.-W. von Herrmann, *Hermeneutik und Reflexion*, Verl. V. Klostermann, Frankfurt am Main 2000, s. 11.

17 M. Heidegger, *Die Idee der Philosophie und das Weltanschauungsproblem*, [w:] „Gesamtausgabe”, Bd. 56/57, dz. cyt., s. 24.

18 Tamże, s. 59.

19 Tamże.

20 Tamże.

praktyczne, przynależy w gruncie rzeczy do panowania teoretycznego. Dla Heideggera zarówno to, co teoretyczne, jak i to, co praktyczne, w tradycyjnym sensie ma źródło w przed-teoretycznej pranauce o faktycznym życiu. Koncepcja fenomenologii hermeneutycznej wyraża sprzeciw wobec „absolutyzacji tego, co teoretyczne”²¹. Zakwestionowanie podziału na to, co teoretyczne, i to, co praktyczne oraz prymatu teoretycznego stoi w przeciwieństwie do fenomenologii transcendentnej Husserla. Przedteoretyczna pranauka o życiu stoi w ogóle ponad podziałem na teoretyczne i praktyczne. Dzisiejsze znaczenie słowa „praktyczny” różni się od znaczenia słowa *praxis*, występującego w greckiej starożytności. Teoria i *praxis* w interpretacji Heideggera przynależą u Arystotelesa źródłowo do siebie²². Dla Greków (Platon, Arystoteles) człowiek jako *bios theoretikos* jest istotą zdolną do odkrywania prawdy bytu, to znaczy do *praxis*. Nie oznacza to jednak praktycznej działalności, na przykład rzemieślnika, lecz działanie – urzeczywistnienie celów, realizację przedsięwzięć, osiągnięcie sukcesów. Jestem istotą teoretycznie zdolną do myślenia. Kiedy myślę, to działam „praktycznie”.

Opanowani przez nastawienie teoretyczno-refleksyjne nie potrafimy udać się w ateoretyczny świat i „zamiast tego rzeczy wiecznie poznawać, widząco rozumieć i rozumiejąco widzieć”²³. Fenomenologia mówi o „widzeniu”, a klasyczna hermeneutyka o „rozumieniu”. Heidegger natomiast łączy jedno i drugie w „widzące rozumienie”. Tutaj jest pokazany ateoretyczny i arefleksyjny sposób dostępu do pola badania pranauki. „Widzące rozumienie” nie rezygnuje z wszelkiego poznania, tylko z poznania teoretycznego. Jest ono poznaniem szczególnego rodzaju. Pranaukowe i przedteoretyczne jest w istocie „widzącym rozumieniem”. Jego sens nie może być przybliżony przez powołanie się na Ditley’owskie rozróżnienie na wyjaśnienie i rozumienie, odnoszące się do nauk humanistycznych, gdyż dotyczą one nastawienia teoretyczno-refleksyjnego. „Widzące rozumienie” jest sposobem poznania fenomenologii hermeneutycznej. Heidegger nazywa je „hermeneutyczną intuicją”²⁴, która towarzyszy faktycznemu życiu i która pozostawia za sobą teoretyczno-objektywizujące poznanie. To, co w pytaniu hermeneutycznym powinno być zrozumiane, to „motywy”, którymi się żywi. Powinny być one tak zrozumiane, że zostaną „wysłuchane” (*herausgehört*)²⁵. Tak więc rozumienie jest widzeniem i dosłuchiwaniem się. Hermeneutyczne rozumienie jest określone zarówno przez widzenie, jak i słyszenie.

Fenomenologia hermeneutyczna w *Sein und Zeit*

Rozpoczęta wraz z wykładem *Zur Bestimmung der Philosophie* z 1919 roku droga fenomenologii hermeneutycznej ateoretycznego, faktycznego życia prowadzi do systematycznie rozpracowanej fenomenologii hermeneutycznej *Dasein w Sein und Zeit*. W siódmym paragrafie tego dzieła, poświęconym metodzie, rozwija Heidegger „pojęcie” fenomenologii hermeneutycznej *Dasein*. Jak dalece hermeneutyka *Dasein* jest fenomenologią, tak dalece nawiązuje ona do Husserla metodycznej idei fenomenologii, wyrażającej się w maksymie badawczej „z powrotem do rzeczy samych”. W jakim stopniu jednak fenomenologia *Dasein* jest hermeneutyką, w takim stopniu dystansuje się od fenomenologii Husserla. Paragraf metodyczny można zrozumieć tylko w nawiązaniu do i w konfrontacji z transcendentną fenomenologią Husserla. Usiłuje się nazbyt łatwo porównywać i zrównywać analizę przeżyć świadomości Husserla z egzystencjalną analizą *Dasein* Heideggera jako będące tak samo fenomenologiczne. Nie zwraca się przy tym uwagi, że fenomenologia nie jest pierwotnie „rzeczowym Co (*Was*) przedmiotów filozoficznego badania”²⁶, nie jest tematycznym przedmiotem, lecz sposobem badania, to znaczy Jak (*Wie*) badania. Fenomenologia

21 Tamże, s. 87.

22 Tenże, *Einleitung in die Philosophie*, [w:] „Gesamtausgabe”, Bd. 27, Hrsg. O. Saame, I. Saame-Speidel, Verl. V. Klostermann, Frankfurt am Main 2001, s. 174.

23 Tenże, *Die Idee der Philosophie und das Weltanschauungsproblem*, Bd. 56–57, dz. cyt., s. 65.

24 Tamże, s. 117.

25 Tamże, s. 65.

26 M. Heidegger, *Sein und Zeit*, [w:] „Gesamtausgabe”, Bd. 2, dz. cyt., s. 37.

rozumie siebie pierwotnie jako metoda. Tematyczny przedmiot *Sein und Zeit*, bycie tego, co bytuje i bycie samo, jest potraktowany fenomenologicznie.

Oznaczenie pojęcia fenomenologii w paragrafie siódmym *Sein und Zeit* pokazuje się w określeniu fenomenologii jako hermeneutyki²⁷. Hermeneutyka, tak jak ją po raz pierwszy rozpracował w sposób podstawowy w wykładzie *Die Idee der Philosophie und das Weltanschauungsproblem* Heidegger, odgranicza się od refleksji i teorii. Fenomenologia hermeneutyczna jest ateoretyczna i arefleksyjna w sensie metodycznym. W paragrafie metodycznym zostanie pokazany hermeneutyczny charakter fenomenologii.

Z samego badania wyniknie, że: metodycznym sensem fenomenologicznego opisu jest *wykładnia*. Logos fenomenologii *Dasein* ma charakter hermenein, przez co temu, przynależącemu do *Dasein* samego, rozumieniu bycia zostanie o b w i e s z c z o n y (*kundgegeben*) właściwy sens o byciu i o podstawowych strukturach jego własnego bycia²⁸.

Logos fenomenologii wyraża się jako wykładnia. Heidegger określa metodyczny sens fenomenologicznego opisu jako *wykładnię*. To określenie występuje już w opozycji do metodycznego sensu fenomenologicznego opisu jako refleksji. Podkreślając nierefleksyjny sens wykładni, zostaje ona ujęta jako *hermenein*. Hermeneutyka występuje jako hermeneutyczna fenomenologia w odróżnieniu od refleksyjnej fenomenologii. Fenomenologia *Dasein* jest hermeneutyką, hermeneutyka jest fenomenologią *Dasein*. Ta pierwsza jako hermeneutyka jest ateoretyczna i arefleksyjna.

Pod koniec paragrafu o metodzie w *Sein und Zeit* Heidegger wiąże badania hermeneutycznej fenomenologii *Dasein* z badaniami fenomenologicznymi Husserla. „Następujące badania stały się możliwe tylko na podłożu, które położył Husserl, które przez jego *Logische Untersuchungen* doprowadziły fenomenologię do przełomu”²⁹. Badania Heideggera w *Sein und Zeit* nie są badaniami samej fenomenologii, lecz badaniami fenomenologii hermeneutycznej. Hermeneutyczno-fenomenologiczne badania nie są badaniami świadomości, lecz *Dasein*. Mimo to badania hermeneutyczne były możliwe do przeprowadzenia tylko na gruncie stworzonym przez Husserla w *Logische Untersuchungen*, to znaczy na podłożu fenomenologicznych badań świadomości. Spośród wszystkich dzieł Husserla Heidegger daje pierwszeństwo temu przełomowemu dziełu, ponieważ jest ono jeszcze wolne od transcendentnego nastawienia, nawiązującego do kartezjańskiej samopewności *ego-cogito-cogitatum* i kantowskiego krytycznego idealizmu. Analizy zawarte w *Logische Untersuchungen* pozwalają najlepiej ćwiczyć widzenie fenomenologiczne, które Heidegger w hermeneutycznej fenomenologii ściśle łączy z rozumieniem.

W zakończeniu rozważań o metodzie fenomenologicznej w *Sein und Zeit* powiada Heidegger: „Wyjaśnienia pojęcia fenomenologii pokazują, że to, co jest istotne, nie leży w tym, aby b y ć r z e c z y w i ś c i e „kierunkiem” fenomenologicznym. Wyżej niż rzeczywistość stoi możliwość. Zrozumienie fenomenologii leży jedynie w uchwyceniu jej jako możliwości”³⁰. To, co istotne w fenomenologii jako metodzie, w rzeczywistości nie leży w kierunku filozoficznym w takiej postaci, jaka została mu nadana przez Husserla. Po napisaniu *Logische Untersuchungen* fenomenologia jako transcendentna filozofia przerodziła się w kierunek filozoficzny w nawiązaniu do Descartesa, Kanta i neokantyzmu Natorpa, tworzący jakąś rzeczywistość, ale nie wyczerpujący się w fenomenologii jako możliwości. W charakterze możliwościowym fenomenologia stoi wyżej niż jej rzeczywistość jako określony kierunek filozofowania. Jest ona pierwotnie „możliwością”, po którą każdorazowo można sięgać metodycznie. Jako hermeneutyka odpowiada ona charakterowi możliwościowemu fenomenologii. Heidegger w hermeneutyce sięga

27 Tamże, s. 50.

28 Tamże.

29 Tamże.

30 M. Heidegger, *Sein und Zeit*, [w:] „Gesamtausgabe”, Bd. 2, dz. cyt., s. 51.

nieustannie po fenomenologię, ale tylko jako metodyczną możliwość. W przypisie do poprzedniego przytoczenia pisze Heidegger:

Jeżeli niniejsze badanie posuwa się kilka kroków naprzód w wyłożeniu 'rzeczy samych', to autor zawdzięcza to w pierwszej linii E. Husserlowi, który w trakcie swoich fryburskich lat wykładowczych, przybliżył autorowi najróżniejsze obszary badań fenomenologicznych, poprzez dobitne osobiste kierownictwo i jak najswobodniejsze udostępnienie badań nieopublikowanych³¹.

Badanie „posuwa się kilka kroków naprzód”, to znaczy, fenomenologia jako możliwość została przez Heideggera dostrzeżona i ujęta. W *Sein und Zeit* „posuwa się [ono – K.M.] kilka kroków naprzód” nie w obrębie fenomenologii, lecz w jej przekształceniu w fenomenologię hermeneutyczną.

Hermeneutyczna fenomenologia dziejowego myślenia bycia

W paragrafie o metodzie w *Sein und Zeit* w pierwszym rozpracowaniu pytania o bycie określił Heidegger metodę fundamentalnej ontologii jako fenomenologię hermeneutyczną. W drugim rozpracowaniu pytania o bycie, w drugim co do ważności dziele *Beiträge zur Philosophie (Vom Ereignis)*³², na drodze dziejów bycia znikają w myśleniu bycia nie tylko terminy „fenomenologia” i „hermeneutyka”, lecz także słowo „metoda”³³. Mimo to dziejowe myślenie bycia prowadzone jest fenomenologicznie. Dlaczego w dziejach myślenia bycia w *Beiträge* odstąpił Heidegger od terminów „fenomenologia” i „hermeneutyka”? Na to pytanie odpowiada: „To się nie zdarzyło, jak wielu sądzi, aby wyprzeć się znaczenia fenomenologii, lecz aby pozostawić moją drogę myślenia bezimienną.”³⁴ Dalsza droga myślowa Heideggera jest także fenomenologiczną, ponieważ kieruje się takimże widzeniem rzeczy samych, które dają się pokazać (*Sichzeigenlassen*). Tak więc w dziejowym myśleniu bycia można mówić jeszcze o fenomenologii, ale w sensie „bezimiennej fenomenologii”. Innym potwierdzeniem tego, że myślenie dziejowe bycia wychodzi naprzeciw fenomenologii jako możliwości myślenia, jest zakończenie tekstu Heideggera *Mein Weg in die Phänomenologie*:

Czas fenomenologii wydaje się być przeszłością. Traktuje się ją jako coś minionego, co nadmienia się już tylko historycznie, obok innych kierunków filozoficznych. Tymczasem sama fenomenologia nie jest żadnym kierunkiem, w tym co jej najwłaściwsze. Jest ona czasowo zmieniającą się i tylko dzięki temu utrzymującą się możliwością myślenia, pozwalającą sprostać wymaganiu myślenia. Jeśli fenomenologia będzie tak doświadczana i rozumiana, to może zniknąć jako tytuł, na rzecz sprawy myślenia, której jawność pozostaje tajemnicą³⁵.

Fenomenologia posiada jako możliwość charakter służebny. Jako możliwość myślenia zmienia się ona wraz ze zmianą pokazującej się rzeczy samej. Dla Husserla taką rzeczą jest intencjonalna świadomość. Natomiast dla Heideggera jest nią rozumiejące bycie *Dasein* i bycie samo. Fenomenologia zmienia się jako możliwość wraz ze zmianą rzeczy samej. W tej różnorodnej zmianie pozostaje ona niezmiennie jako możliwość myślenia. Heidegger pisze w tekście *Über das Zeitverständnis in der Phänomenologie*:

31 Tamże, s. 52.

32 M. Heidegger, *Beiträge zur Philosophie (Vom Ereignis)*, [w:] „Gesamtausgabe”, Bd. 65, Hrsg. Fr.-W. von Herrmann, Verl. V. Klostermann, Frankfurt am Main 2003.

33 Fr.-W. von Herrmann, *Weg und Methode. Zur hermeneutischen Phänomenologie des seinsgeschichtlichen Denkens*, Verl. V. Klostermann, Frankfurt am Main 1990, s. 11.

34 M. Heidegger, *Unterwegs zur Sprache*, [w:] „Gesamtausgabe”, Bd. 12, dz. cyt., s. 114.

35 Tenże, *Mein Weg in die Phänomenologie*, [w:] „Gesamtausgabe”, Bd. 14, Hrsg. Fr.-W. von Herrmann, Verl. V. Klostermann, Frankfurt am Main 2007, s. 101.

W *Sein und Zeit* jest napisane, że musimy pojmować i rozumieć fenomenologię nie w jej rzeczywistości, tylko w jej możliwości. Właściwą maksymą fenomenologii nie jest 'zasada wszech zasad', lecz maksyma: 'do rzeczy samej!' Nawet jeżeli samą tę maksymę rozważymy fenomenologicznie, to powstaje pytanie: Co jest rzeczą filozofii? Czy jest nią świadomość? Trzeba by zapytać: Na jakiej drodze mogę znaleźć odpowiedź na to pytanie? Czy mogę to pytanie rozstrzygnąć wyłącznie z siebie samego, we własnej egologicznej intuicji, czy też do tego rozważania koniecznie przynależy nie tylko historyczne (*historischer*), ale dziejowe odniesienie (*geschichtlicher Bezug*) do dziejów (*Geschichte*), ponieważ dzieje myślenia nie są tylko gmatwaniną różnych minionych poglądów, lecz zawierają one wymaganie wobec nas, aby to samo pytanie, pytanie o bycie bytującego, stawiać ciągle na nowo. Stąd też wynika następne pytanie, które uznaję za fenomenologiczne: jeżeli metafizyka w ciągu swoich całych dziejów mówi o byciu bytującego w różnych odmianach idea, energieia, actualitas, monada, przedmiotowość, duch absolutny, wiedza absolutna, wola wiedzy, to skąd określa się istota b y c i a ?³⁶.

W myśleniu dziejowym bycia znikają nie tylko terminy „fenomenologia” i „hermeneutyka”, ale również mowa o „metodzie”. Zamiast metodycznego postępowania pojawia się n a m y s ł n a d r o d z e jako droga myślenia prawdy bycia. „Droga” (*odos*) jest rdzeniem słowa „metoda” (*methodos*). „Droga nie zna żadnego postępowania, żadnego dowodzenia, żadnego pośredniczenia”³⁷. Postępowanie, dowodzenie, pośredniczenie znamionują zwłaszcza metodę nowożytną. Przez rozumienie „metody” tylko jako drogi Heidegger zamierza się zdystansować przede wszystkim wobec nowożytnego rozumienia metody. Chcąc udać się w drogę dziejowego myślenia bycia, trzeba pogrążyć się „w namysł w kierunku prawdy bycia”³⁸. Myślenie Heideggera, poruszające się na różnych drogach, prowadzone przez podstawowe pytanie o bycie, na każdym kroku charakteryzuje się metodą hermeneutyczno-fenomenologiczną. Fenomenologia hermeneutyczna jako fenomenologia zawdzięcza Husserlowi założenie i zapoczątkowanie myślowej postawy fenomenologicznej. Tylko ten, kto gruntownie studiuje Husserla w sensie maksymy „do rzeczy samej”, jest zdolny do wejścia w filozofującą rozmowę z fenomenologiczno-hermeneutycznym myśleniem Heideggera pytającym o bycie.

36 Tenże, *Über das Zeitverständnis in der Phänomenologie*, [w:] „Gesamtausgabe”, Bd. 14, dz. cyt., s. 147.

37 Tenże, *Der Fehl heiliger Namen*, [w:] „Gesamtausgabe”, Bd. 13, Hrsg. H. Heidegger, Verl. V. Klostermann, Frankfurt am Main 2002, s. 234.

38 Tenże, *Die Geschichte des Seyns*, [w:] „Gesamtausgabe”, Bd. 69, Hrsg. P. Trawny, Verl. V. Klostermann, Frankfurt am Main 2012, s. 119.

Streszczenie/Summary

Martin Heidegger od początku swoich poszukiwań filozoficznych jest pod wpływem fenomenologii Edmunda Husserla. Odnosi się do transcendentальной fenomenologii krytycznie. Dokonuje jej przełamania, wprowadzając fenomenologię hermeneutyczną, w której transcendentальной świadomość zastępuje terminem życie faktyczne lub *Dasein*. Ponadto widzenie fenomenologiczne zostaje uzupełnione o rozumienie hermeneutyczne. Fenomenologia jako napotykanie zjawiających się fenomenów i pokazywanie się rzeczy samych będzie towarzyszyła Heideggerowi przez cały czas jego filozoficznych poszukiwań, także w myśleniu o byciu jako wydarzeniu. Metoda pozostaje ta sama, zmienia się tylko rzecz myślenia. Fenomenologia jako metoda spełnia zawsze rolę służebną wobec myślanej rzeczy.

Słowa kluczowe: Heidegger, Husserl, fenomenologia, hermeneutyka, fenomenologia hermeneutyczna, myślenie bycia.

The overcoming of transcendental consciousness in hermeneutic Martin Heidegger's

Since the beginning of his philosophical studies, Martin Heidegger is under the influence of Edmund Husserl's phenomenology, however he considers the transcendental phenomenology critically. Heidegger overcomes it by the hermeneutic phenomenology, where the transcendental consciousness is replaced by the concept of factual life or existence (*Dasein*). The phenomenological seeing is supplemented by the hermeneutic understanding. Phenomenology understood as the encountering of appearing phenomena, and as the return to the things themselves, always remains on Heidegger's path, in all his philosophical investigations, also in his thinking as event-thinking. The method remains the same, and only the thing of thought changes. As a method, phenomenology always plays a subordinate role to the object of thinking.

Keywords: Heidegger, Husserl, phenomenology, hermeneutic, hermeneutic phenomenology, thinking of being.